

VÝVOJ A ORGANIZACE PŮVODCE FONDU

Fond ÚVA-ÚER zahrnuje období let 1969 - 1993. V těchto letech prošel ústav určitými změnami, které nebyly ani tak změnami organizačními, jako spíše změnami v názvu. Pod různými názvy tedy nacházíme stále tutéž instituci. Její stručné dějiny jsou popsány v následujících odstavcích.

První fází vývoje instituce byl **Kabinet pro filozofii ČSAV** se sídlem v Brně ustanovený 1.7. 1969. Kabinet byl přímo podřízen Prezidiu ČSAV. Stal se střediskem výzkumné činnosti v oboru marxistické filozofie a dějin filozofie. Školil aspiranty a zkoušel uchazeče o kandidaturu věd z marxismu-leninismu. Kabinet měl také oddělení vědeckých informací, kam spadala knihovna a dokumentace. Jelikož počet pracovníků (6) nebyl vysoký, nebylo třeba, aby Kabinet disponoval vlastním hospodářsko-správním úsekem. Proto byla technicko-hospodářská správa vykonávána Ústavem pro výzkum obratlovců ČSAV v Brně. Kabinetu také dosud nebyly přiděleny prostory, a tak se pracovalo v bytech nebo na filozofické fakultě.

Přejmenováním Kabinetu pro filozofii byl k 1.1. 1972 vytvořen na základě usnesení 25. zasedání prezidia ČSAV **Ústav vědeckého ateismu ČSAV (ÚVA ČSAV)** v Brně. Stal se střediskem vědeckovýzkumné činnosti ČSAV v oboru projevů religiozity v ČSR. Jeho ředitelem byl až do roku 1981 prof. PhDr. Jiří Loukotka, CSc. V ÚVA pracovalo již 12 osob. Ústav měl svůj sekretariát v Brně, Veveří 24 a dále sociologické oddělení a knihovnu v Brně, Mendlovo nám. 1. Technicko-hospodářskou správu zajišťoval nadále Ústav pro výzkum obratlovců.

Sloučením Ústavu vědeckého ateismu ČSAV a Psychologické laboratoře byl 1.7. 1983 zřízen **Ústav pro výzkum společenského vědomí a vědeckého ateismu ČSAV (ÚVSV ČSAV)**, obě předchozí instituce byly sloučením zrušeny. Pracoviště se stalo součástí Jihomoravské základny pracovišť ČSAV. Ústav se stal střediskem vědeckovýzkumné činnosti ČSAV v oblasti vědeckého ateismu a filozofických, sociologických a psychologických výzkumů společenského a individuálního vědomí. Hlavním předmětem vědeckovýzkumné činnosti pracoviště byly aktuální otázky utváření světonázorového profilu občana socialistické společnosti. Komplex světonázorové problematiky se na pracovišti zkoumal využitím marxisticko-leninské metodologie. Ústav měl tři vědecká oddělení: Oddělení vědeckého ateismu, které se zabývalo řešením otázek spojených s překonáváním náboženství v podmínkách rozvinuté socialistické společnosti, kritikou náboženské filozofie a teologie a výzkumem širšího okruhu otázek náboženského komplexu. Oddělení pro sociologický výzkum světonázorového vědomí řešilo filozofickosociologickou problematiku světového názoru se zřetelem k procesu osvojování vědeckomaterialistického názoru na svět obyvateli našeho státu. V rámci oddělení pracovala ještě skupina pro empirický sociologický výzkum. Posledním oddělením bylo oddělení pro psychologický výzkum vědomí. To se věnovalo teoretickoempirickému výzkumu individuálního a skupinového vědomí s přihlédnutím k problematice vědomí světonázorového a mravního (OŘ ÚVSV ČSAV, 17.11. 1983, inv. č. 11). Ředitelem ÚVSV byl až do 31.5. 1990 doc. PhDr. Ivan Hodovský, DrSc. V Ústavu pracovalo 37 osob. Technicko-hospodářská správa byla sdružena a zajišťoval ji Ústav speciální a experimentální botaniky se sídlem v Brně, Drobného 28.

K 1.10. 1990 změnil Ústav pro výzkum společenského vědomí a vědeckého ateismu ČSAV svůj název na **Ústav společenského vědomí ČSAV** (zkratka ústavu zůstala nezměněna - ÚVSV ČSAV, jak to bylo přijato na 1. zasedání prezidia ČSAV). Již předtím byla 1.4. 1990 delimitační dohodou vyčleněna z ÚVSV psychologie, která byla převedena na brněnskou pobočku Psychologického ústavu ČSAV. Psychologická laboratoř se nikdy cele neztotožnila

s ÚVSV. O tom svědčí minoritní podíl písemností PSL ve fondu. Její sloučení s ÚVA v roce 1983 bylo uskutečněno spíše proti vůli PSL. PSL se ostatně ohradila proti nařčení vysloveném v Návrhu na změnu koncepce pracovišť z r. 1989, kde právě ona byla nepřímou označena za složku „omezující rozvoj seriózních výzkumů“, které měly „zideologizovanou teorii vědeckého ateismu nahradit věcným a vskutku vědeckým výzkumem náboženství“ a které byly v ÚVA podstatně porušeny právě sloučením s PSL.

31.1. 1991 byl Ústav pro výzkum společenského vědomí ČSAV opět zrušen a pod názvem **Ústav etiky a religionistiky (FLÚ-ER ČSAV)** se stal detašovaným pracovištěm Filozofického ústavu, společného pracoviště ČSAV a MU v Brně. Smyslem vytvoření nového typu pracoviště bylo institucionální zakotvení dvou významných, dosud samostatně nerozvíjených oborů - etiky a religionistiky. Ústav měl zpracovat studijní plány obou oborů, které byly otevřeny pro denní studium. V rámci plného konstituování obou oborů připravil FLÚ-ER ČSAV vydávání dvou odborných časopisů nazývajících se „Etika“ a „Religio“. Mezi dlouhodobé projekty ústavu mělo patřit vydávání bibliografie československé etiky a religionistiky. V ústavu pracovalo 13 odborných a vědeckovýzkumných pracovníků a 3 administrativně technické pracovnice. V období od 1.6. 1990 do 14.12. 1990 byl ředitelem ústavu doc. PhDr. Josef Solnař, CSc. a od 15.12. 1990 až do konce existence ústavu PhDr. Dalibor Papoušek. ÚER ukončil plně svou činnost k 30.4. 1993.

Ústav v období své činnosti také spolupracoval s různými organizacemi. Spolupráce se soukromými osobami není příliš doložena, jen jednou máme dochováno, že se na ředitele ústavu soukromě obrátil PhDr. Josef Jolík se žádostí o posouzení svého eseje (v roce 1983, inv. č. 64). Dá se předpokládat, že o mnoho více takovýchto kontaktů ani nebylo.

Rozvinutější byla už spolupráce s různými institucemi - ať už vědeckými, orgány státní správy, KSČ, kulturními a jinými. Vyplývala jednak z povinnosti ústavu dané (např. ze smluv o spolupráci mezi celou ČSAV a MK ČSR), jednak z osobní aktivity zaměstnanců ústavu - zejména vedoucích pracovníků. Do první skupiny patří hlavně práce se Sekretariátem pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR a spolupráce s vysokými školami - především s Univerzitou J. E. Purkyně.

Dále ústav spolupracoval se Sborem národní bezpečnosti a Krajskými výbory, orgány KSČ od JM KNV KSČ až po ÚV KSČ, se Socialistickou akademií (prostřednictvím působení svého ředitele I. Hodovského), s Ústavem pro filozofii a sociologii ČSAV a Ústavem vědeckého ateismu SAV a jeho časopisem „Ateismus“ (zde se spolupráce soustředila v oblasti vzájemných recenzí na články a příspěvky brněnských ateistů výše zmíněnému slovenskému časopisu). Vlastních seminářů a konferencí ústav pravděpodobně mnoho neuspořádal - zřejmě jen v roce 1985 vědeckou konferenci k nedožitým 60. narozeninám prof. J. Loukotky (inv. č. 49).

V oblasti zahraničních styků se ústav orientoval především na spolupráci s vědeckými institucemi v SSSR a dalších státech bývalého východního bloku. Nechybí však ani doklady o spolupráci s institucemi z ostatních zemí světa.

Ústav se podílel jak na práci vědecké (plnění SPZV - státní plán základního výzkumu), tak i na publikační (v periodickém tisku a časopise Ateismus) a propagační (sem spadá zejména působení ředitele ústavu I. Hodovského v Socialistické akademii a Lektorské skupině pro vědecký ateismus KV KSČ v Brně), snaže se rozšiřovat myšlenky vědeckého ateismu.

Publikační činnost ústavu se však neomezila jen na publikování vědeckých studií pracovníků ústavu v různých periodikách, ale zabývala se i přípravou učebnice Vědecký ateismus a Malé encyklopedie ateisty. Ústav ale také participoval na zpracovávání některých hesel všeobecných encyklopedických prací vyšlých v průběhu 80. let.

Na závěr jen možno dodat, že ústav, který měl zkoumat ateismus jako jeden z aspektů tragiky každého lidského života, jako chvění nad možnou nesmyslností existence a usilovat